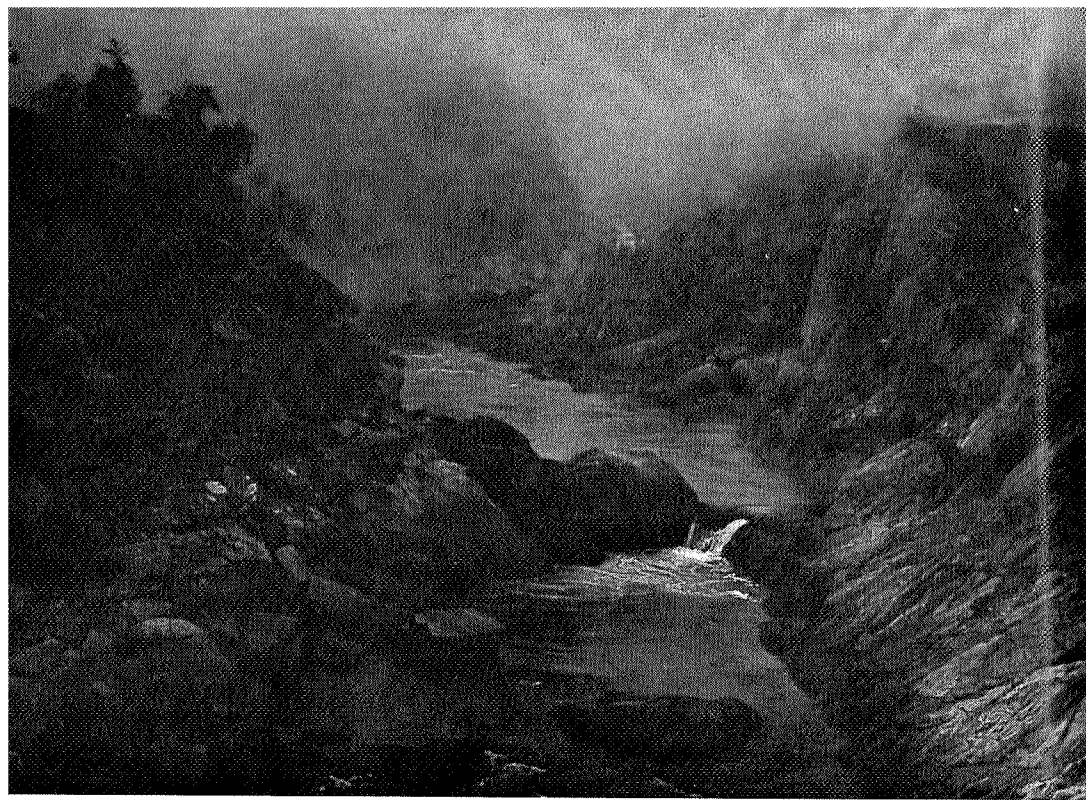

Gråvæer ved samløpet av Ekornåa og Nea. Slik blir det når Nea tørrellegges.

heime. En gubbe jeg møtte sa at han trodde det var Olav den Hellige som kom pesende bort over tuene.

Etter som jeg kom vestover, klarna det opp, og jeg fikk meg en herlig rast og en like så herlig middagshvil. Resten av veien var stort sett unnabakke, så det gikk forholdsvis greitt, men det er likevel lenge mellom hver gang jeg er så glad over å være heime igjen som jeg var den kvelden.

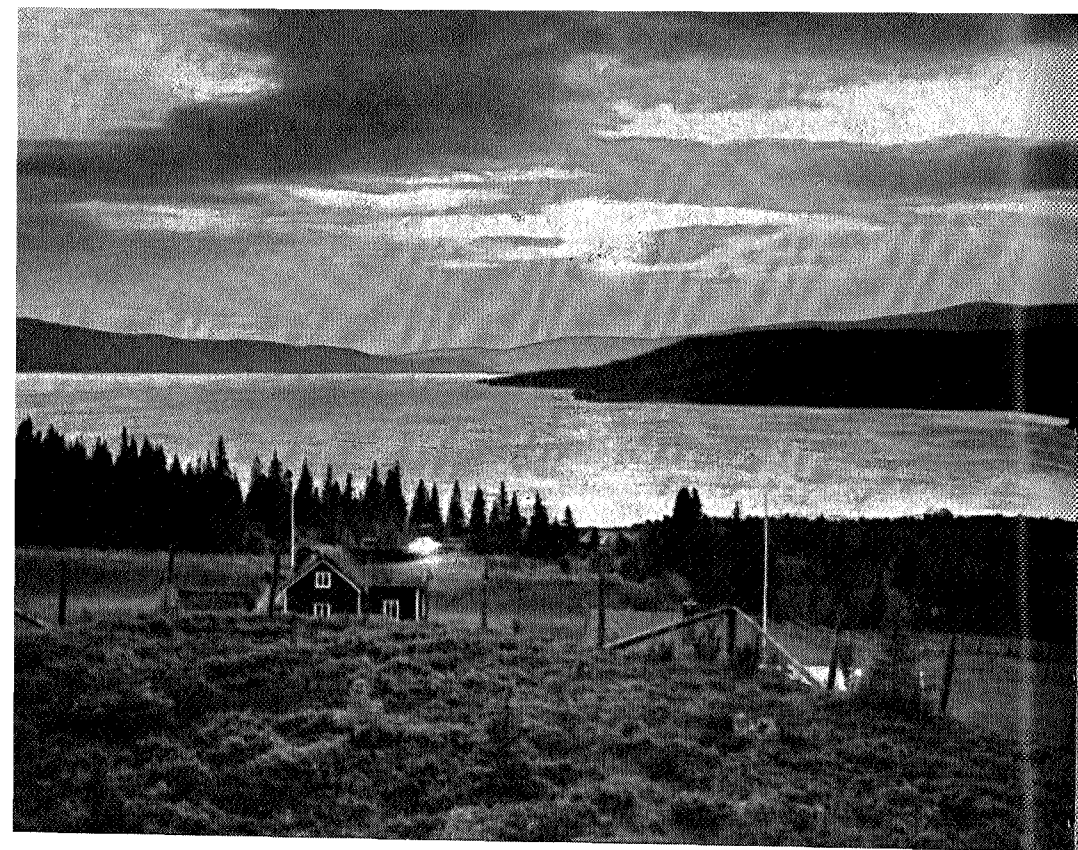
NILS PARELIUS

Streiftog ved Færen

Midt i hjertet av fjellstrøket mellom Meråker og Verdalen brer Færen sin mektige vannflate ut i over 12 kilometers lengde fra øst til vest. Rundt vannet hever terrenget seg i rolige linjer, med belter av gran og bjørkeskog opp mot snaufjellet. Sjøen ligger bare omkring 400 meter over havet. På flaten ved østenden ligger gårdene Sulåmo og Nøstmo, og lenger ut langs nordbredden Åbakk, Åmo og Lillevold — det er hele den faste bosetning. Ved østenden ligger også et par setrer som fremdeles er i bruk.

Ro og harmoni preger dette landskapet. Den august-kvelden i fjor da jeg sto foran Grabowhytta og for første gang så ut over Færen, føltes det som å være kommet til en fredens oase. Bjelleklangen fra setra var den eneste lyd som brøt kveldsstillheten, der vi sto og fulgte solkulen som langsomt dalte mot vassenden langt ute i vest.

En slik kveld var det ikke lett å tenke seg at disse traktene en gang har vært scenen for et mektig og krigersk skuespill. Men det var nettopp en augustkveld som denne at en endeløs rekke av folk og hester buktet seg nedover den myrete Færdsalen. Soldater i blågule uniformer til fots og til hest, kanoner med hesteforspann og kløvhester med svære bører. Nede på de saftige engene ved Færens østende slo soldatene leir. Snart flammet leirbålene tett i tett i den mørke august-kvelden, telt ble slått opp og hester sluppet på beite. Stadig fortsatte nye folk og hester å strømme nedover mot vannet. Det var den 26. august 1718, og det var den svenske nordarmé under generalløytnant *Carl Gustav Armfeldt* som var på fremmarsj mot Trondheim.

Færen — kveldstemning

Foto: Nils Pærelus

La oss kort skissere det historiske hendelsesforløp. Det var Carl XII's plan at nordarmeen under Armfeldt skulle erobre Trøndelag med Trondheim, mens han selv med hovedhæren skulle støte fram mot Fredriksten og videre mot Christiania. Målet for operasjonene, Norges totale erobring, syntes å være innenfor rekkevidde. Vi vet jo hvordan færen ble avverget. I desember fant Carl XII døden foran det ubeseirede Fredriksten, og svenskene oppga felttoget. Nordarmeen tragiske tilbaketog over Tydalsfjellene er også vel kjent. Slik endte felttoget, med den største militære katastrofe i Nordens historie.

Mindre kjent er begivenhetene omkring Armfeldts innmarsj i Trøndelag. Det er denne innmarsj som historikeren *Carl Grimberg* har betegnet som «enastående i den svenska krigshistorien».

Værforholdene vanskeliggjorde i høy grad svenskernes operasjoner. Våren kom usedvanlig sent i 1718. Den 12. mai var det ennå

ikke en bar flekk omkring Trondheim, og så seint som i juli hindret snøen svenske patruljer fra å trenge fram mot grensen. Sterk varme og regn i slutten av juli fikk alle elver til å svulme voldsomt opp. Den svenske nordarmeen som var samlet ved Duved skanse i Jämtland, ble derfor sterkt forsinket i sin fremmarsj. Først den 24. august var hovedstyrken kommet til Skilstugan, øst for Skalsvatnet. To dager senere, den 26. august, brøt de første avdelinger opp fra sin bivuak ved Skalsvatnets nordvestre ende og gikk over den norske grensen. Hæren talte omkring 10 070 mann, hvorav 2270 kavallerister. Tallet på hester var ca. 6800, derav 3000 kløvhester. Hvert kompani hadde sin ammunisjonsvogn. Hæren medførte også 4 feltkanoner. To haubitser måtte etterlates alt på svensk side. En stor del av soldatene var finner, som det sto særlig skrekk av blant nordmennene. I spissen for kavalleriet red generaløyntant *de la Barre* og generalmajor *Yxkull*. Generalmajor *Horn* førte Jämtlandske regiment.

Det hadde vært Armfeldts opprinnelige plan å rykke inn gjennom Verdalen, en vanlig innfallsport til Trøndelag. Men han fikk imidlertid greie på at nordmennene under generalmajor *Budde* hadde truffet omfattende forsvarstiltak på strekningen Sul—Stene skanse. Han besluttet seg derfor til et dristig og overraskende trekk, nemlig å føre hæren midt gjennom fjellterrenget mellom Verdalen og Meråker. Ruten ble lagt nord for Kjølhaugene, ned til Færen og derfra opp i fjellet og ned i ryggen og flanken på de norske stillinger i Verdalen. Det viste seg snart at en slik mulighet hadde den norske hærledelse ikke rechnet med. Den dristige planen ble gjennomført med dyktighet og beslutsomhet. Men det ble en uhyre strabasiøs tur både for mennesker og dyr.

Etter en lang og anstrengende dagsmarsj nådde armeen om kvelden den 26. august Færens østende, hvor den gikk i bivuak. Her ble hæren liggende til 28. august, da den fortsatte langs nordbredden fram til Guddingsvolden sæter vest for Steinselven, omtrent midt på vannet. Et par setrer og noen fiskebuer var den eneste bebyggelse ved Færen den gang. I myrene nedover Færsdalen og langs Færen måtte det legges sammenhengende stokkerader (faskiner eller kavle-

Vadställe ved Enaelven

Foto: Nils Parelus

broer) for å få artilleriet og trenet over. I en rapport fra Armfeldt til kongen heter det blant annet:

«Man släpade sig över höga berg vilka såväl i upp- och nedstigande som överst på voro så sankta, att de med faskiner och kavelbroar nästan överall måste beläggas, varför ej ens officerare, civilbetjänter, präster eller andre, som armeen åtföljt, kunde förskonas från att göra och tillföra armeen faskiner.»

På Guddingsvolden ble armeen liggende til 30. august. Herfra sendte Armfeldt ut streifkorps i forskjellige retninger, så vel ned mot Meråker som nedover Forbygda for å holde nordmennene i uvisshet om hvor han aktet å ta veien. Hittil var mygg den eneste

fiende svenskene hadde støtt på, men den var til gjengjeld meget tallrik og pågående det året.

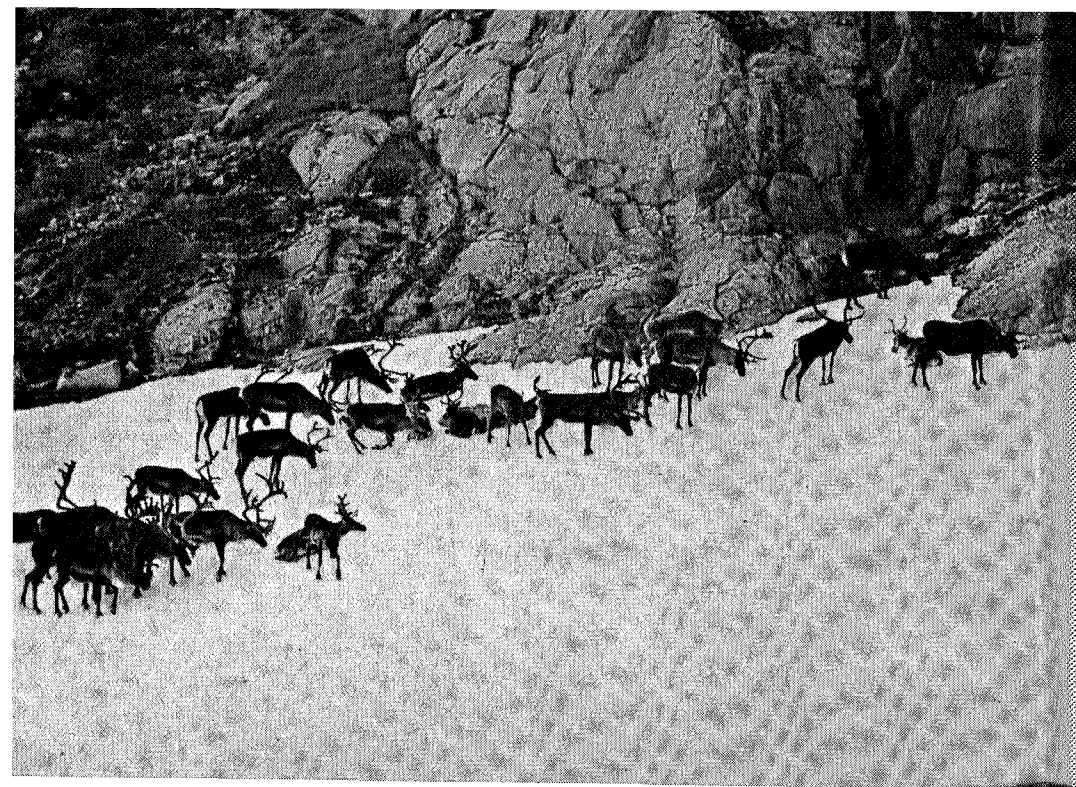
Ved Guddingsvolden forlot karolinerne Færen og tok veien nordover under den bratte østskråningen av fjellet Hermanssnasen. Hæren svingte så ned mot sjøen Grønningen, hvor et par norske speidere ble tatt til fange, og fortsatte ned mot Verdalen. Stene skanse ble angrepet i flanken og oppgitt av nordmennene etter en kort kamp. Den norske hovedstyrke trakk seg tilbake i retning av Trondheim. Skånes skanse nede ved fjorden kapitulerte uten kamp, og nordmennene rømte også uten motstand den sterke stillingen ved Langstein. Veien til Trondheim lå nå åpen, og byen ville etter all sannsynlighet ha falt om Armfeldt hadde fortsatt framrykkingen umiddelbart. Han gjorde imidlertid noen dagers opphold i Skatval for å avvente en proviantkolonne. Dette oppholdet ble skjebnesvangert

for svenskene. Provianten kom, men også et voldsomt regnvær som gjorde det umulig å komme over Stjørdalselven. Trondheim var dermed foreløpig reddet, og nordmennene fikk pusten igjen etter Armfeldts sjokkerte framrykking. Da karolinerhæren omsider nådde fram til Trondheim, var styrkeforholdet blitt så forrykket at det viste seg umulig å ta byen.

Det var i Armfeldts innmarsjrområde ved Færen at Rolf Petter og jeg nå skulle oppholde oss en ukes tid. Et par år tidligere hadde vi vandret i tragediens fotspor langs Ena älf og Essandsjøen, der frost og vinter beseglet karolinernes skjebne. Nå skulle vi studere den rute hæren fulgte da den kampberedt og seierssikker dykket inn i Norge. Denne gang hadde vi også den fordel at vi kunne ferdes i terrenget omtrent på samme tid av året som karolinerne. Rolf Petter var kjent i strøket og dertil roverspeider.

I de senere år har Svenska Turistföreningen hver sommer arrangert flere turer med sakkyndig guide i karolinernes fotspor. For den som vil ferdes på egen hånd, er *Torsten Boberg* og *Erik Majströms* bok: «Tre tusen man kvar på fjället» et utmerket og uunnværlig hjelpemiddel. Første utgave kom i 1944, og i 1961 ble den sendt ut i nytt opplag. Begge utgaver er rikt illustrert og forsynt med kart. Bak verket ligger grundige arkivstudier, innsamling av folkeminner og befaringer i terrenget. Alt dette, sammen med forfatterens utpregede evne til levende og dramatisk framstilling, har skapt en bok som i sjelden grad fengsler og engasjerer. — «Man vil ha romaner, hvorfor leser man ikke historien.» Disse ordene av den franske historiker Guizot kunne ha vært satt som motto for boken.

Vår første dagstur gjaldt Hermanssnasen, hvis bratte fjellkam hever seg opp i en høyde av 1035 meter. Herfra ville vi uten tvil få den beste oversikt over terrenget. Først et par ord om navnet, noe som forøvrig kan være farlig nok for en ikke fagmann på navneforskningens felt. En av de karoliner som var med i Armfeldts hær, kaller fjellet for Herman Snaser. I Gleditch's reisehåndbok for Møre og Trøndelag (1927) brukes formen Hermansnosa, noe som må bero på en ren misforståelse, for siste ledd i navnet kan ikke ha noe med legemsdelen nase eller nose å gjøre. Det viser bl. a. skrivemåten

Reinflokkene sto urørlige på snøbreene

Foto: Nils Parelus

med dobbel s. På Trøbaksetra hørte jeg også en mann fra Meråker kalle fjellet for Snasen.

Motorbåt førte oss til Guddingsvolden, Armfeldts gamle leirplass. Nå ligger forlatte sæterhus og råtner ned på den frodige sletten. En ypperlig leirplass må det ha vært for hæren, med rikelig gressgang for de mange tusen hester. Karolinerne hadde på sin videre ferd holdt seg til skaret under foten av Hermanssnasen, mens vi valgte å skjære opp gjennom skogslia og følge snaufjellet med kurs mot toppen. Sol, passe luftning og lett lende gav oss en fin og behagelig tur. Det var sommerdag i fjellet, og vi nøt den i fulle drag.

Toppmassivet reiser seg bratt opp, med selve toppen som en karakteristisk avrunnet kjegle. Mens vi sto og tok mål av oppstigningen, seilte plutselig en svær, mørkebrun fugl ned i lyngen en 40—50 meter foran oss. Rolf Petter fikk raskt fotoapparatet fram og i stilling, samtidig som vi forsiktig beveget oss framover. Med ett lettet fuglen og svang seg i været med kraftige vingeslag. Et øyeblikk

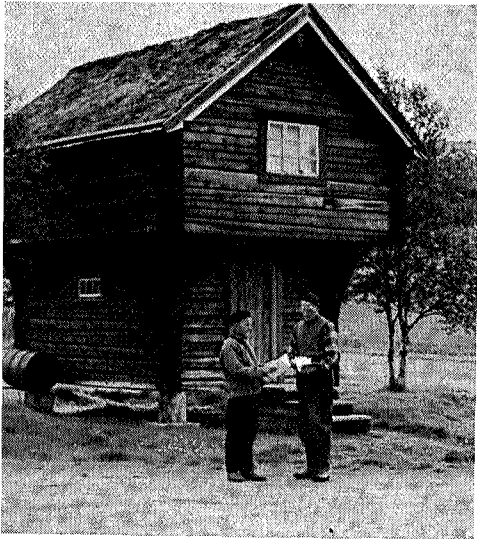
etter lettet nok en fugl fra samme sted. De veldige hvitflekke de vingene røpet at det var et ørnepar. Rolig og majestetisk steg de høyere og høyere mot den blå himmelen. På utspilte vinger ble de stående nesten ubevegelige høyt over oss. Det var et stolt syn. Så satte de kursen sørover, og vi fulgte dem med øynene mens de ble mindre og mindre og til slutt forsvant i det fjerne.

— Et godt foto er den beste skuddpremie, sa Rolf Petter mens han dreide filmen videre.

Et morsomt syn var det også å se reinflokkene som sto urørlig på snøbreene oppe i fjellsiden, slik reinen pleier på varme sommerdager. Da vi nærmet oss, satte de avgårde i elegante sprang, uten på noen måte å forhaste seg. Men bjelleklangens brøt unektelig noe av villmarksstemningen.

Utsikten fra toppen er enestående vid. Trondheimsfjorden strekker seg på den ene siden og grensefjellene mot Sverige på den annen. I nord skjærer Verdalen seg inn, i syd Stjørdalen og Meråker. Herfra kunne vi overse hele Armfeldts rute, fra Merraskaret i øst, langs Færen og over fjellet ned i Verdalen. I en artikkel om gamle skanser i Stjørdalen nevner stortingsmann *Jon Leirfall* at det ennå skal være rester av vakthus oppe i Færsvola eller Hermanssnasen. Det vil være av interesse for lokalhistorien om folk som har sin gang i fjellet, kunne finne dem, måle dem opp og fotografere dem, skriver han. Hermanssnasen er utvilsomt det sted som ville ha egnet seg best til slikt vakthold. Dessverre fikk vi ikke tid til å foreta noen nærmere undersøkelse av den temmelig vidstrakte toppryggen. Der venter altså fremdeles uløste oppgaver.

Utsynet fra Hermanssnasen gir også et overbevisende inntrykk av Færens militære betydning under en krig med Sverige. Leirfall nevner at *general von Schmettow* på Rotvold, øverstkommanderende nordenfjells under krigsårene 1808—1814, hadde lært av Armfeldts innfall og forsto de problemer Trøndelag hadde med de mange innfallsveiene. Han fant det håpløst å forsvare grensen med isolerte troppestyrker i Verdalen, Stjørdal og Selbu, og ville i stedet bygge forsvaret på en troppekonsentrasjon i forsvarsverker ved Færen. Her kunne han møte et innfall gjennom Merraskaret, og hvis angrepet kom gjennom Verdalen eller over Meråker, kunne han kaste fram

Henrik Sulamo og forf.
studerer kartet. Foto: Nils Parelus

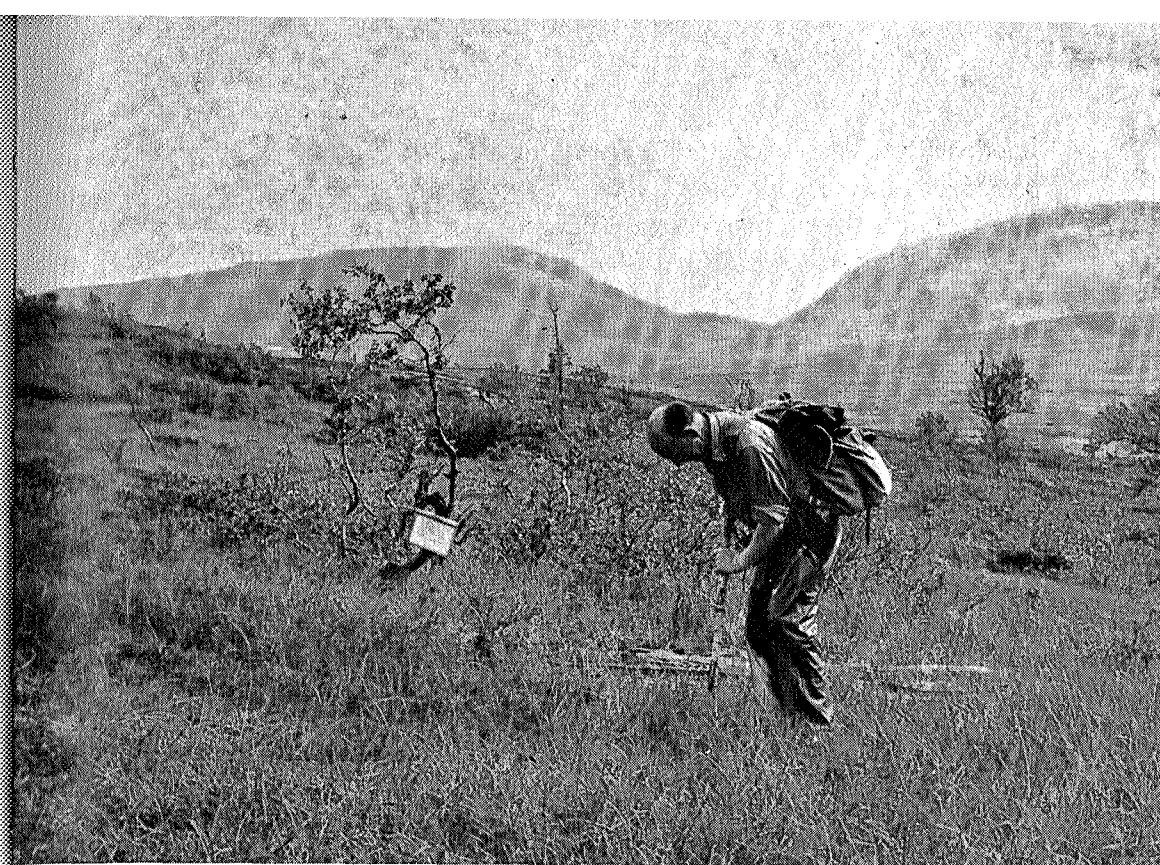
avdelingene dit det trengtes og angripe fienden i flanken. Han hadde også planer om en kanonbåt på Færen og vaktlinjer fremme i grensefjellene. «Denne planen ville ha gitt eit svært effektivt forsvar, ein må seie ho er den sjølsagte konsekvensen av terrengtilhøva», skriver Leirfall.

Men planen ble bare delvis gjennomført. Det ble bygget skanser i Steinsdalen like øst for Guddingsvollen for å hindre overgangen over Steinselven. Likeså ble det oppført skanser ved Langsåvolden

for å stoppe framrykking fra Færen mot Meråker. Skansene i Steinsdalen er avsatt på rektangelkartet: Rester av Leir Skandse. På kartet er også avsatt svenskenes innmarsjvei fra 1718. Skansene og «svenkeveien» var målet for flere av våre utflukter. Vi tok først for oss innmarsjruten.

Ned gjennom Færdsdalen og langs Færen er det flere steder funnet velbevarte rester av de kilometerlange kavelbroene. Vi oppsøkte gårdbruker Henrik Sulåmo for å få litt nærmere orientering før vi startet turen opp gjennom Færdsdalen. Sulåmo turiststasjon er et velrennomert gammelt sted, med svær bebyggelse gruppert rundt et vakkert beplantet tun. Det holdes ikke lenger åpent for gjester, unntatt i påsken. Men man gjør likevel et unntak for deltakerne i Svenska Turistföreningens «karolinerturer». Tre slike turfølger hadde vært der denne sommeren, og et fjerde var ventende, fortalte Henrik Sulåmo. Han var selv vel inne i Armfeldt-togets historie. Kavelveien er noe skematisk avsatt på kartet, fortalte han.

En sti tar av like bak smia på Sulåmo, og ved en grind litt lenger opp begynner rødmerkingen. Den går først på østsiden av Kjovåen og deretter på nybygd hengebro over på vestsiden. «Noget blødt og myret», skriver Yngvar Nielsen i sin reisehåndbok. Vi kan bekrefte at det er meget god dekning for beskrivelsen. Men endelig nådde vi da opp over skoggrensen. Her oppe, hvor de siste dvergbjørkene

Noe av kavelveien avdekket

Foto: Nils Parelus

klorer seg fast, ligger noen få meter av kavelveien avdekket. De svære, solide stokkene virker ennå friske i veden. Ved å støte med en stokk ned i myra, fant vi lett flere stokker. På en liten kronglet bjørk er det satt opp en plate med slik tekst:

«Under marsjen fra Duved inn i Norge i august 1718 måtte Armfeldts armé stadig bygge kavlebruer over myrene. Alle i arméen, fra generaler til menige, hjalp til. Stokkene måtte bæres kilometervis inn i fjellet. Slik som her ligger de ennå mange steder godt bevart i myrene.

Svenska Turistföreningen Trondhjems Turistforening
Verdals Turistforening.»

Vi utstrakte vårt framstøt mot Sulsjøene, som ligger litt vest for innmarsjruten, vakre innskårne sjøer med små holmer. Herfra så vi rett fram over vidda mot Mærraskaret. Sør for skaret reiser Kjøl-

haugene seg, det mektigste fjellparti i området. Vi skar tvers over terrenget mot sør, krysset Kjølåsen og gikk opp på Evjekvelvet, et betegnende navn på den vakre fjellryggen rett øst for Færen.

En dag med jevnt silregn (den eneste i sitt slags) ble benyttet til en tur utover langs nordsiden av Færen fram til Steinsdalen — karolinernes annen dagsmarsj i Norge. Vi passerte det vesle skolehuset, som ikke lenger er i bruk. Etter at vi hadde lagt den siste gården, Lillevold, bak oss, gikk turen videre langs en overgrodd sti, snart nede ved stranden, snart litt høyere oppe. En sætervoll oppe i bakkeskråningen ligger øde og forlatt, med bygningene i ruiner. Bringebærkrattet brer seg mellom nedråtne tømmerstokker. Denne setra er ikke avsatt på kartet.

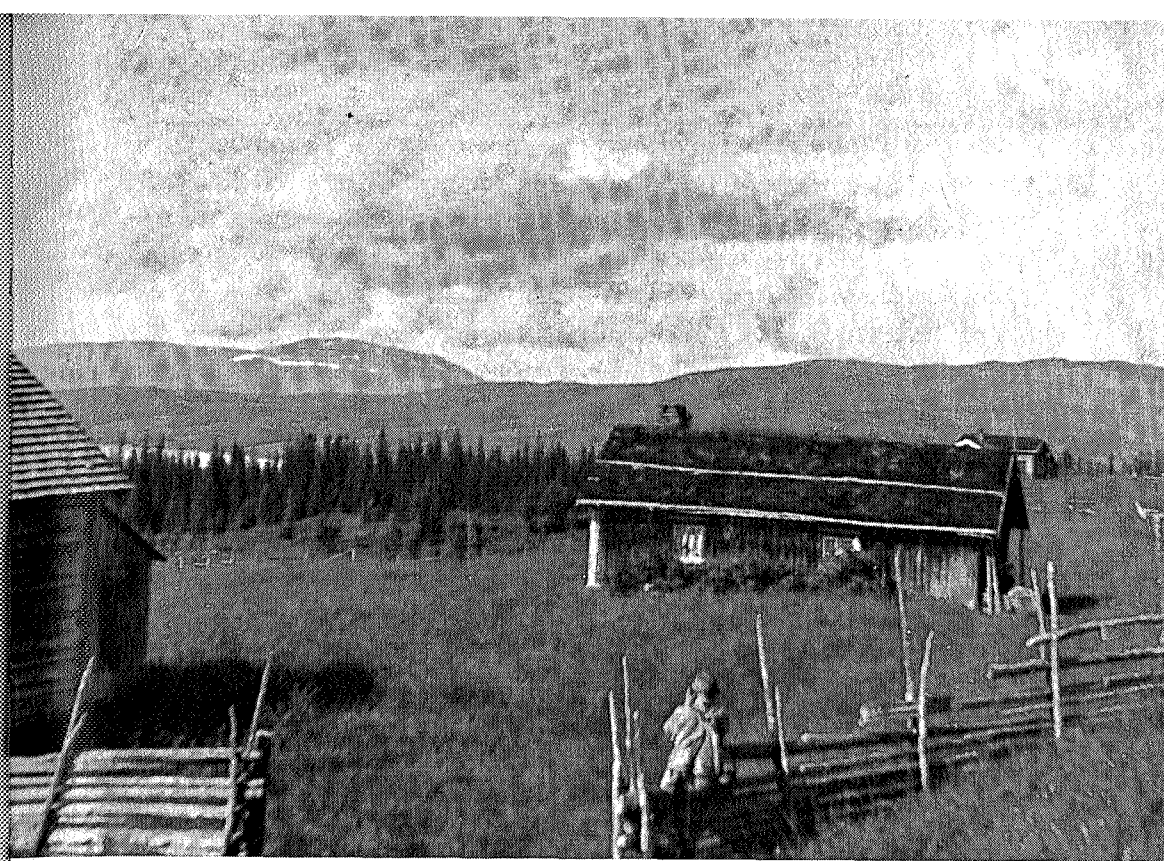
Så åpner Steinsdalen seg, gjennomskåret av Steinselven, som i dag flommet som en liten flod. Skansene ligger på den vestre elvebredden, ikke langt fra munningen. Det er nå tett overgrodd med kratt, men det er meningen å rydde opp i terrenget, fortalte Henrik Sulåmo. Hos ham hadde vi også fått se den minnetavlen som skulle settes opp. Den har denne teksten:

«Av frykt for et angrep fra Sverige i Armfeldts rute bygget general von Schmettow disse seks skanser med lønngang ned til Stenselven. Her var ordnet vakthold i årene 1808 og 1809.

*Svenska Turistföreningen Trondhjems Turistforening
Verdals Turistforening.»*

Betegnelsen lønngang er kanskje egnet til å villede, det dreiet seg om en dekningsgrav. I sjøen nedenfor skansene var det ifølge Henrik Sulåmo slått ned peler som dannet en slags pallisade.

Skansene ved Færen hadde ikke bare defensiv betydning. De tjente også som utgangspunkt for et norsk innfall i Jämtland i august 1808. Danmark—Norge og Russland var den gang allierte i krigen mot Sverige. Den russiske hær var på frammarsj gjennom Finnland mot Nord-Sverige, og regjeringen i København ville gjerne at russernes operasjoner skulle koordineres med et framstøt av hæren i den nordenfjeldske. Det norske innfall i Jämtland var nærmest en større rekognosering for å undersøke muligheten for en slik koordinering. Den styrke som ble stilt til disposisjon for operasjonen, besto av

Fra Tjernlivollen mot Hermannssnasen

Foto: Nils Parelius

644 mann foruten offiserer og underoffiserer. I styrken inngikk 90 dragoner og 44 artillerister med 2 små kanoner (amusetter) og 6 håndmortere. Major *Georg Fredrik Coldevin* hadde kommandoen. En kolonne gikk fra Færen og en fra Verdalen for å forene seg ved Skalstugan. I general *Georg Fredrik von Kroghs* rapport om operasjonen, heter det bl. a.: «Den kolonne, som marsjerte fra Færen, nådde ikke Skalstugan, som ligger 3 mil derfra, førenn kl. 11 om aftenen, hvilket noksom beviser de besværligheter dette korps har hatt å overvinne, for å kunne medbringe den fornødne bagasje og den mengde fødevarer som utfordres, for at det kunne soutenere seg blot noen dager hinsides grensen, hvor ingen fødemidler var å erholde. Da både folk og hester var utmattet, måtte majoren der holde rastdag.» — Det er all grunn til å tro at nordmennene benyttet seg av Armfeldts kavelvei. Den videre framrykking gikk langsomt. Den

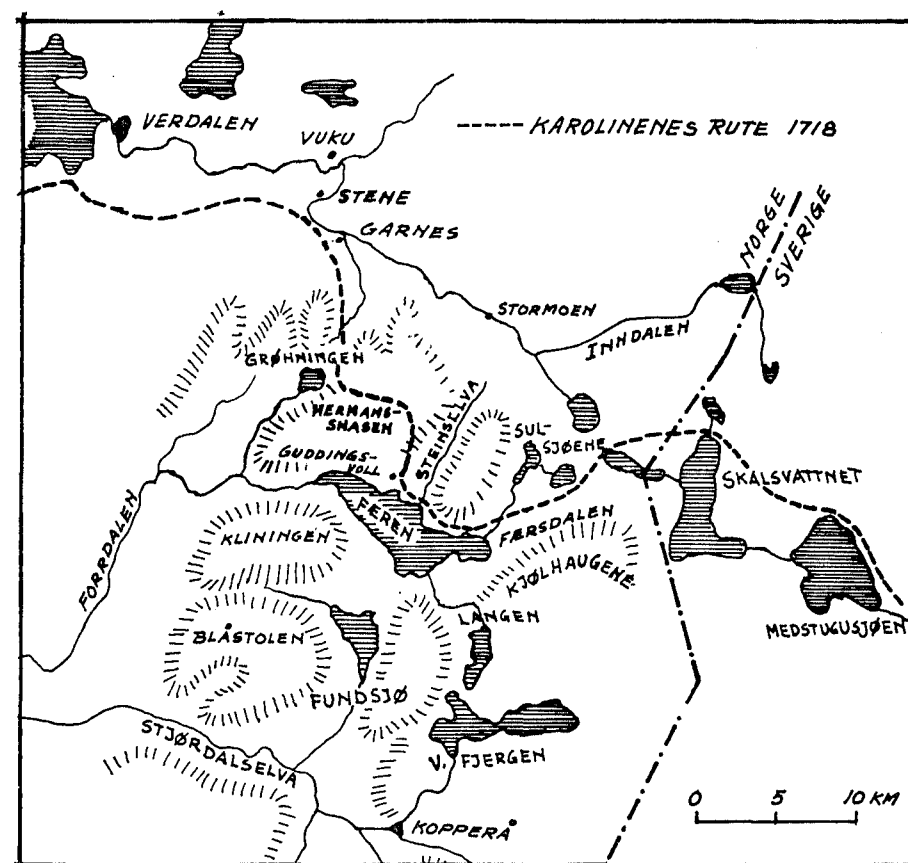
13. august nådde man Duved skanse, som nylig var istandsatt, men som nå var uten besetning. Skansen ble ødelagt, og marsjen fortsatte mot Jerpen skanse. Her ytet svenskene effektiv motstand. Det utspant seg en artilleriduell, og da svenskene fikk forsterkninger, fant major Coldevin å burde gå tilbake. Den 19. august gikk han gjennom Skurdalsporten inn i Meråker. «Flere netter bivuakerte korpset under åpen himmel og idelig regn», heter det i rapporten, som også omtaler de «ubeskriverlige anstrengelser». Korpset får ellers stor ros for sin innsats. Under et liknende innfall året etter ble ruten fra Færen ikke fulgt.

* * *

Noen dager etter tok vi en tur til Langsåvolden for å se på skansen der. Langsåen renner fra sjøen Langen ut i Færen, og gården Langsåvolden ligger på østbredden av elven kort før utløpet. Nå tjener gården bare som sommerbolig. Rett opp for gården løper en høy markert voll, øyensynlig en elveformasjon. Det er denne naturlige formasjon som er blitt utbygget med skanser på toppen. Den ga utmerkede forsvarsmuligheter mot en fiende som ville trenge ned mot Meråker. Sikre spor av skansearbeidene var det imidlertid vanskelig å se ved en overflatisk befarings.

Det nevnes også at det har vært en skanse rett nedenfor Trøbaksetra ved østenden av Færen, hvor det sees en voll som nå er gjennombrutt av seterveien. Henrik Sulåmo mente imidlertid at dette var en ren naturdannelse, skapt av bekken som renner ned der.

Færen gjemmer også minner av annen art, knyttet til navnet Stalin. Bondegutten *Peter Stalin* fra Jämtland, forøvrig uten enhver forbindelse med den russiske familie av samme navn, var i årene omkring 1800 stor kjøpmann i Trondheim. Han var bl. a. medeier i den skogrike Færen allmenning, hvor han drev sagbruk. Dette sagbruket brente under noe mystiske omstendigheter, og mistanken ble rettet mot husmannen på Sulåmo. Det endte med at mannen ble dømt til å halshugges og hodet å settes på en stake, «Forbryderen til velfortiente Straf og andre ligesindede til Skræk og Afskye». Men før dommen skulle eksekveres, lyktes det domfelte å rømme. Merkeligere var det at han meldte seg igjen fordi han angret sin forbrytelse.

Kart over Armfeldts rute

Nils Pærlus

Han ble benådet og senere løslatt. Dette skjedde først på 1800-tallet. Stalin selv døde ved Færen i 1808 og ligger begravet på Kopperå kirkegård i Meråker.

Færenmarka har også flere andre turer å by på enn dem jeg alt har nevnt. Kjølhøgen, mellom Færen og grensen, er et virkelig fjellmassiv med flere karakteristiske topper. Storkjølhøgen går opp i 1247 meter og er den høyeste topp ved Færen. Over Evjekvelvet trengte vi en blåsende dag inn i dette ødslige og storurete terrenget.

En dag med lavt skydekke om morgenen valgte vi å ta en ren skogstur, sørover til den idylliske sjøen Langen, med sine nes og holmer. Stien fører over vakre setervoller og gjennom småkupert

Noe av vandringens «gleder»

Foto: Nils Pærlus

skogsterreng. På østsiden av Langen ligger Funtaunvolden, den eneste seter som ennå er i bruk. Her er det en ren setergrend, men det var bare på en av setrene at det var folk. Der setret en blid bestemor med sin 3 år gamle dattersønn og hunden Stella.

Om en har tiden for seg, er det ennå mange turer å ta i Færsmarka, til fjellet Kliningen vest for Færen, til Blåbergene øst for Langen — for bare å nevne et par. En kan også følge i major Coldevins fotspor til Skalstugan. Derfra kan en gå den gamle Karl Johansveien over fjellet til Verdalen, den ruten TT fulgte under en av sine fellesturer for noen år siden.

LITTERATUR:

Torsten Boberg och Erik Maijström: Tretusen man kvar på fjället.. 2 : a något omarbetade i uplagen. Malmö 1961.

O. A. Øverland: Illustrert Norges Historie. Kristiania 1897. B. XI, s. 104—107, 147. (Rapporten om major Coldevins innfall i 1808.)

Årbok 1946 for Nord-Trøndelag Historielag, s. 21—31. Presten *Thomas Jenssøn Collins* opptegnelser om svenskene i Værdalen 1718.

Samme årbok 1960: *Jon Leirfall*: Stjør- og Verdalsavsnittet i forsvaret av Trøndelag. Gamle skanser i Stjørdalen.

Trondhjems Turistforenings årbøker 1953, side 82 ff. og 1959, side 37—38.

KART: Meråker. Rektangel 47 D.

Kjølåa krysses

Foto: Nils Pærlus